

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри соціальної педагогіки
та корекційної освіти

доктор педагогічних наук, професор

_____ Т.О. Логвиненко

« _____ » _____ 2025 р.

**МОЛОДІЖНА РОБОТА В ДІЯЛЬНОСТІ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

Спеціальність 231 Соціальна робота
галузі знань 23 Соціальна робота

Магістерська робота
на здобуття кваліфікації – «Магістр з соціальної роботи за спеціалізацією
соціальна педагогіка»

Автор роботи **Юрій ДМИТРАХ** _____

підпис

Науковий керівник кандидат педагогічних наук,
ст. викладач **Ігор ЗУБРИЦЬКИЙ** _____

підпис

Дрогобич, 2025

Анотація

Молодіжна робота в діяльності територіальних громад

У магістерській роботі досліджено теоретичні засади, нормативно-правове забезпечення та практичні аспекти реалізації молодіжної роботи в контексті діяльності територіальних громад.

Обґрунтовано значення молодіжної роботи як важливої складової соціального розвитку громад і чинника формування активної громадянської позиції молоді.

Акцентовано увагу на викликах та можливостях, які постають перед громадами в умовах децентралізації влади, трансформації молодіжної політики та зростання ролі молоді в суспільному житті.

Проаналізовано вітчизняні та міжнародні підходи до організації молодіжної роботи, охарактеризовано моделі молодіжної участі та форми співпраці між органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та молодіжними ініціативами.

За результатами дослідження розроблено пропозиції щодо посилення інституційної спроможності територіальних громад у сфері молодіжної роботи, розширення участі молоді в прийнятті управлінських рішень і розвитку партнерських механізмів взаємодії.

Ключові слова: молодіжна робота, молодіжна політика, територіальна громада, децентралізація, соціальна робота з молоддю, молодіжні ініціативи, молодіжні центри, місцеве самоврядування, інституційна підтримка молоді.

Abstract

Youth Work in the Activities of Territorial Communities

The master's thesis explores the theoretical foundations, legal framework, and practical aspects of implementing youth work in the context of territorial communities. The importance of youth work is substantiated as a crucial component of the social development of communities and a factor in shaping the active civic engagement of young people.

Attention is focused on the challenges and opportunities that territorial communities face in the conditions of decentralization of power, transformation of youth policy, and the growing role of youth in public life.

The study analyzes national and international approaches to organizing youth work, characterizes models of youth participation, and outlines forms of cooperation between local self-government bodies, civil society organizations, and youth initiatives.

As a result of the study, proposals were developed to strengthen the institutional capacity of territorial communities in the field of youth work, expand youth participation in decision-making processes, and enhance partnership mechanisms of interaction.

Keywords: youth work, youth policy, territorial community, decentralization, social work with youth, youth initiatives, youth centers, local self-government, institutional support for youth.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	10
1.1. Сутність, завдання, принципи та суб'єкти молодіжної роботи	10
1.2. Нормативно-правова база молодіжної роботи в Україні	16
1.3. Організаційно-управлінські підходи до молодіжної роботи у ТГ	22
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ПРАКТИК І МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ	27
2.1. Механізми реалізації молодіжної політики на місцевому рівні	27
2.2. Форми молодіжної участі у житті громади (молодіжні ради, центри, проекти)	35
2.3. Проблеми, виклики та інноваційні практики молодіжної роботи	41
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ III. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	45
3.1. Методологічні засади дослідження	45
3.2. Організація та вибірка дослідження	45
3.3. Аналіз отриманих результатів	46
3.4. Узагальнення результатів дослідження	49
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВРУ	Верховна Рада України
ВПО	внутрішньо переміщені особи
ГО	громадська організація
ЄС	Європейський союз
КМУ	Кабінет Міністрів України
ОМС	органи місцевого самоврядування
ООН	Організація Об'єднаних Націй
РЄ	Рада Європи
СЖО	складні життєві обставини
ТГ	територіальна громада

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена трансформаційними процесами у сфері публічного управління в Україні, зокрема реалізацією реформи децентралізації, що змінила підходи до організації соціальної роботи та молодіжної політики на місцевому рівні. В умовах зростання ролі *територіальних громад* (далі – ТГ) як повноцінних суб'єктів реалізації соціальних функцій держави особливого значення набуває ефективна молодіжна робота, що сприяє активному залученню молоді до життя громади, формуванню її соціальної відповідальності, розвитку громадянської ідентичності та попередженню маргіналізації.

Молодь становить стратегічний ресурс розвитку місцевих громад, однак часто залишається поза межами процесів прийняття рішень, має обмежений доступ до соціальних послуг і можливостей для самореалізації. У цьому контексті молодіжна робота виступає інструментом інтеграції молодих людей у соціально активне життя, платформою для виявлення та розвитку їхнього потенціалу, а також механізмом реагування на соціальні ризики, які постають перед молоддю в умовах сучасних викликів - війни, економічної нестабільності, внутрішнього переміщення, освітніх і трудових втрат тощо.

На сьогодні в Україні відсутня усталена система організації молодіжної роботи на рівні громад, що зумовлює необхідність дослідження ефективних моделей, практик і механізмів її реалізації. Саме в межах професійної діяльності фахівців соціальної роботи реалізується потенціал підтримки, супроводу та розвитку молоді в громаді, а тому інтеграція молодіжного напрямку в соціальну роботу є важливим об'єктом наукового аналізу.

Теоретичні та прикладні аспекти молодіжної політики, соціальної роботи з молоддю й активної участі молоді в житті громади перебувають у фокусі наукових пошуків багатьох українських дослідників. Значний внесок у розробку зазначеної тематики зробили Н. Гусак, І. Зверева, А. Мартинюк, М. Нагірняк, Т. Семигіна, І. Сирота, С. Синчук, Н. Стаховська, В. Тарасенко, І. Трубавіна, А. Чир, Л. Цибулько, П. Шевчук, М. Шумило та інші. Їхні праці охоплюють

проблематику соціальних ризиків у молодіжному середовищі, профілактику девіантної поведінки, розвиток молодіжної інфраструктури, підтримку волонтерських та громадських ініціатив тощо.

У контексті нашого дослідження особливо цінними є напрацювання науковців, які розглядають роль територіальних громад у реалізації молодіжної політики на місцевому рівні. Йдеться, зокрема, про праці М. Бабенка, А. Беспалька, Р. Вайноли, Л. Гребінь, О. Давидової, Н. Дідик, А. Дулі, Т. Дьоміної, С. Карабецької, Г. Лактіонової, Н. Левченко, В. Муляви, Ю. Назаренка, Н. Олексюк, О. Рассказової та інших. Вони досліджують механізми взаємодії молоді з органами місцевого самоврядування, створення молодіжних просторів і центрів, реалізацію проєктів соціального партнерства тощо.

В останнє десятиліття простежується зростання інтересу до вивчення європейського досвіду молодіжної політики та підтримки молоді (М. Гуцалова, С. Зуб, Н. Нагалевська, Н. Подобєд, А. Прохоренко, Є. Савельєв, Т. Стукан, О. Шарова та інші), що створює підґрунтя для адаптації успішних практик до українських реалій.

Попри наявний теоретичний доробок, питання взаємозв'язку молодіжної роботи з розвитком територіальних громад, зокрема в умовах децентралізації та нових соціальних викликів, залишається недостатньо вивченим. Його подальше опрацювання потребує міждисциплінарного підходу та системного осмислення.

Недостатня опрацьованість зазначеної проблематики у соціологічній, юридичній та психолого-педагогічній літературі, потреба в узагальненні теоретичних підходів і практичного досвіду, суперечності між нормативними вимогами й реальною практикою молодіжної політики, а також дисбаланс у рівні залученості молоді до прийняття рішень у громадах - усе це зумовило вибір теми магістерського дослідження: ***«Молодіжна робота в діяльності територіальних громад»***.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерського дослідження є аналіз особливостей молодіжної роботи в діяльності ТГ та визначення ефективних механізмів її організації й розвитку.

Для досягнення мети дослідження поставлено такі **завдання**:

- теоретично обґрунтувати сутність та зміст молодіжної роботи в контексті соціальної політики держави;
- проаналізувати нормативно-правові засади регулювання молодіжної роботи в Україні;
- дослідити сучасні практики реалізації молодіжної роботи на рівні ТГ;
- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення системи молодіжної роботи в умовах децентралізації та соціальних трансформацій.

Об'єкт дослідження – процес реалізації молодіжної політики в територіальних громадах України.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи та механізми реалізації молодіжної роботи в діяльності територіальних громад в Україні.

Для розв'язання поставлених завдань застосовано такі **методи дослідження**: вивчення й аналіз наукової та методичної літератури для обґрунтування теоретичних аспектів дослідження; аналіз нормативно-правових актів з метою вивчення сучасного стану молодіжної роботи у ТГ; метод порівняльного аналізу, контент-аналіз, метод кейс-стаді, метод моделювання та прогнозування.

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні наукових уявлень про молодіжну роботу як компонент соціальної політики територіальних громад, у розкритті її змісту, принципів і механізмів реалізації, а також у систематизації підходів до вивчення молодіжної участі в умовах децентралізації.

Практичне значення: результати дослідження можуть бути використані у практиці органів місцевого самоврядування при розробці та реалізації молодіжної політики; у діяльності молодіжних центрів, громадських організацій та ініціатив; при розробці навчальних дисциплін для підготовки фахівців

соціальної роботи; для посилення партнерства між молоддю та владними структурами на місцевому рівні.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (**61** найменування, з них **6** – іноземною мовою). Робота містить **7** таблиць та рисунків.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Сутність, завдання, принципи та суб'єкти молодіжної роботи

Молодіжна робота є специфічною сферою соціальної діяльності, що спрямована на підтримку, розвиток і соціальне залучення молоді як особливої соціально-демографічної групи. У системі соціальної політики вона посідає важливе місце, оскільки поєднує елементи просвітницької, виховної, профілактичної, консультативної та проєктної діяльності, орієнтованої на забезпечення умов для самореалізації молодих людей та їх активної участі в житті громади.

Визначення молодіжної роботи в європейському контексті ґрунтується на концепціях неформальної й інформальної освіти. Згідно з підходом Ради Європи, *молодіжна робота* розглядається як діяльність, покликана сприяти становленню активної громадянської позиції молоді, розвитку життєвих навичок, соціальній інтеграції та залученню до суспільного життя. Вона охоплює широкий спектр соціальних, культурних, освітніх та громадських практик, які реалізуються разом із молодими людьми, для молоді та за їх ініціативи [28, с. 362].

Розкриття сутності молодіжної роботи неможливе без концептуалізації категорії «молодь». На міжнародному рівні термін *youth* вперше набув системного змісту в документах ООН, зокрема після проголошення Генеральною Асамблеєю 1985 року Міжнародним роком молоді під гаслом «Участь, розвиток, мир» [48, с. 18]. Відтоді молодь послідовно трактується як стратегічний ресурс суспільного розвитку та суб'єкт соціальних змін. У резолюції ООН № 50/81 (1995) та Світовій програмі дій щодо молоді визначено вікову категорію 15–24 роки як міжнародний базовий стандарт, що переважно використовується з метою статистичного аналізу.

У словнику-довіднику із соціології *молодь* визначається як «суспільно диференційована соціально-демографічна спільнота, якій притаманні специфічні фізіологічні, пізнавальні, психічні, культурно-освітні та інші особливості, що

характеризують її біосоціальне дозрівання як здійснення її внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей» [47, с. 183]. Таким чином, молодь розглядається як динамічна соціальна спільнота, що перебуває у процесі активної соціалізації.

У європейському просторі вікові межі молоді є розширеними та варіативними. Євростат і Європейська комісія, як правило, відносять до молоді осіб віком 15-29 років, тоді як у програмах *Erasmus+* та *European Solidarity Corps* використовується ширший діапазон 13-30 років. Рада Європи також дотримується інтервалу 15-29 років, обґрунтовуючи його періодом інтенсивного особистісного, соціального та громадянського становлення [9]. У різних країнах Європи функціонують власні нормативні підходи до визначення віку молоді, що відображає соціально-економічні умови, тривалість здобуття освіти, рівень молодіжної зайнятості та пріоритети державної політики (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Вікові межі молоді в європейських державах

Країна	Вікові межі молоді	Особливості
<i>Німеччина</i>	14-27 років	виокремлюється підкатегорія «молоді дорослі» – 18-27 років у ювенальній політиці.
<i>Франція</i>	16-25	у програмах зайнятості віковий діапазон розширюється до 29 років
<i>Іспанія</i>	14-30	широке визначення, орієнтоване на поєднання освітніх і соціальних програм для молоді
<i>Італія</i>	14-35 років	одне з найбільш широких визначень; зумовлене підтримкою молодіжної зайнятості та пізнім переходом до економічної автономії
<i>Польща</i>	15-29	відповідає державній молодіжній стратегії
<i>Чехія</i>	15-26	вужчий віковий діапазон, зорієнтований на молодь у процесі освітнього і соціального становлення
<i>Швеція</i>	13-25	для окремих програм соціальної інтеграції – до 29 років.

Норвегія	13-25	можливе розширення до 29 років у програмах підтримки зайнятості та інклюзії
Великобританія	13-25	у низці програм інклюзії та зайнятості – до 30 років

Джерело: сформовано автором на основі [26; 48].

В Україні, згідно із *Законом України «Про основні засади молодіжної політики»* від 27.04.2021 р. № 1414-IX, молоддю/молодими особами визнаються громадяни віком від 14 до 35 років [42]. Такий підхід відповідає практиці розширеного розуміння молодіжного віку як етапу інтенсивного особистісного становлення, професійної самореалізації та громадянського формування. Нормативне розширення вікових меж дає змогу охопити не лише підлітків і студентську молодь, а й молодих фахівців, батьків, підприємців тощо, визнаючи розмаїття соціальних ролей і статусів, які молоді люди можуть мати на різних етапах переходу до дорослого життя.

МОЛОДЬ/МОЛОДІ ОСОБИ

- особи віком від **14 до 35 років** включно, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах
  - (Закон України "Про основні засади молодіжної політики" від 27 квітня 2021 року №1414-IX, в редакції від 13.07.2025р., підстава 4488-IX)

У науковому дискурсі молодь розглядається як соціальна група, що має специфічні риси та перебуває у стані активної соціалізації. Словнику із соціальної педагогіки витлумачує *молодь (youth, young people)* як соціально-демографічну групу, яка займає певне місце у соціальній структурі суспільства, характеризується процесом набуття соціального статусу у різних соціальних підструктурах (професійно-трудовай, соціально-політичній, сімейно-побутовій) [52, с. 100]. *Т. Клибанівська* характеризує молодь як групу, що виокремлюється на основі сукупності вікових характеристик і соціального статусу [14, с. 242]. *А. Гулевська-Черниш* трактує *молодь* як соціальну спільноту, що має власний спосіб життя, культуру та потенціал до оновлення соціальної реальності [11, с. 150]. *М. Головатий* та *М. Панасюк* розглядають *молодь* як

соціально-демографічну групу, виокремлену за сукупністю вікових характеристик, соціальним статусом, віком від 14 до 35 років [6, с. 255].

На основі Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи *молодіжну роботу* можна визначити як цілеспрямовану діяльність соціального, культурного, освітнього та громадянського спрямування, що здійснюється для молоді, разом із молоддю та її активною участю; вона ґрунтується на добровільності, принципах неформальної й інформальної освіти та спрямована на розвиток компетентностей, соціальну інтеграцію, демократичну участь і розширення можливостей молодих людей [32, с. 6].

У вітчизняному контексті *молодіжна робота* постає як системна діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, молодіжних центрів, громадських організацій, соціальних служб та інших суб'єктів соціальної політики, спрямована на створення сприятливих умов для самореалізації молоді, профілактики соціальних ризиків, розвитку навичок громадянської участі та інтеграції молодих людей у життя громади [12, с. 67-68].

Важливо підкреслити, що молодіжна робота виконує низку соціально значущих *функцій*:

- *соціалізаційну* - сприяє адаптації молоді до соціального середовища;
- *профілактичну* - запобігає соціальним ризикам, девіантній поведінці, залежностям;
- *інформаційно-просвітницьку* - забезпечує доступ молоді до інформації про права, можливості та ресурси;
- *мобілізаційну* - активізує участь молодих людей у громадському житті;
- *реабілітаційну* - підтримує молодь, що перебуває у складних життєвих обставинах;
- *інтеграційну* - сприяє залученню молоді до процесів прийняття рішень;
- *інноваційно-проектну* - стимулює розвиток молодіжних ініціатив і творчих практик [12, с. 68].

Організація молодіжної роботи ґрунтується на сукупності *принципів*, що визначають її зміст і методологічні підходи:

- 1) *добровільність участі* - молодь бере участь за власною ініціативою, що забезпечує мотивацію та відповідальність;
- 2) *орієнтація на потреби молоді* - програми формуються на підставі реального аналізу інтересів і потреб молодих людей.
- 3) *ціннісна спрямованість* - молодіжна робота базується на принципах прав людини, рівності, інклюзії та солідарності;
- 4) *неформальна та інформальна освіта* - основний метод розвитку компетентностей і залучення молоді;
- 5) *партнерство та міжсекторальна взаємодія* - співпраця різних інституцій забезпечує комплексність молодіжної політики;
- 6) *довіра та відкритість у взаємодії* - формування безпечного середовища для розвитку та самовираження;
- 7) *інклюзія та рівні можливості* - доступність молодіжних послуг для всіх категорій молоді;
- 8) *партисипація молоді* - молодь є суб'єктом, а не об'єктом політики, вона бере участь у плануванні та реалізації програм;
- 9) *рефлексивність та розвиток компетентностей працівників* - постійне удосконалення методів і підходів;
- 10) *сприяння розвитку громад* - активізація молодіжного потенціалу є ресурсом сталого розвитку територій [33].

Сучасні наукові та нормативні підходи дають змогу окреслити такі основні завдання молодіжної роботи:

- розвиток особистісного потенціалу та життєвих компетентностей молоді;
- формування громадянської активності та культури участі;
- забезпечення соціальної підтримки молоді, зокрема вразливих груп;
- сприяння професійному самовизначенню, підприємливості та економічній активності;
- профілактика негативних соціальних явищ і популяризація здорового способу життя;
- підтримка молодіжних ініціатив та інфраструктур;

- забезпечення рівних можливостей для різних категорій молоді;
- розвиток міжсекторальної співпраці;
- інтеграція молоді в процеси розвитку територіальних громад [21].

У вітчизняній та європейській практиці молодіжної політики суб'єктний склад молодіжної роботи включає широкий спектр інституцій та спільнот.

Таблиця 1. 2

Основні суб'єкти молодіжної роботи

п/н	Суб'єкт	Характеристика
1	<i>Молодь як визначальний суб'єкт політики</i>	основний адресат і водночас активний учасник молодіжної політики; визначає потреби, бере участь у плануванні, реалізації та оцінюванні програм і рішень
2	<i>Органи державної влади та місцевого самоврядування</i>	формують та реалізують державну й місцеву молодіжну політику; забезпечують фінансування, нормативне регулювання, розвиток молодіжної інфраструктури та механізмів участі молоді
3	<i>Молодіжні центри й молодіжні простори</i>	провайдери послуг молодіжної роботи та неформальної освіти; створюють умови для розвитку, участі, волонтерства, соціальної активності та самореалізації молоді
4	<i>Заклади освіти</i>	здійснюють формальну й неформальну освіту, реалізують виховні програми, підтримують учнівське та студентське самоврядування, сприяють розвитку громадянських і соціальних компетентностей молоді
5	<i>Молодіжні громадські організації</i>	представляють інтереси молоді, ініціюють соціальні та освітні проекти, розвивають волонтерство, сприяють участі молодих людей у суспільному житті.
6	<i>Центри соціальних служб та фахівці соціальної роботи</i>	надають соціальні послуги молоді, здійснюють профілактику та підтримку вразливих категорій молодих людей, проводять супровід у складних життєвих обставинах
7	<i>Волонтерські ініціативи</i>	формують культуру альтруїзму, громадянської активності та солідарності; забезпечують участь

		молоді у суспільно корисній діяльності та соціальних проєктах
8	<i>Бізнес та роботодавці</i>	підтримують молодіжні ініціативи, сприяють працевлаштуванню, стажуванню, наставництву, розвитку підприємницьких компетентностей та інноваційної активності молоді

Джерело: сформовано автором на основі [2; 18; 19; 20].

Загалом важливо зазначити, що *суб'єкти молодіжної роботи* у своїй взаємодії формують інституційне та соціальне підґрунтя молодіжної роботи, забезпечуючи її системність, сталість і відповідність сучасним викликам.

1.2. Нормативно-правова база молодіжної роботи в Україні

Нормативно-правове забезпечення молодіжної роботи в Україні становить цілісний комплекс законодавчих і підзаконних актів, а також стратегічних документів, що визначають принципи, цілі, завдання та механізми реалізації державної молодіжної політики. Формування цієї системи ґрунтується на поєднанні міжнародних стандартів (*ООН, Ради Європи, Європейського Союзу*) та національних традицій, враховує соціально-політичні умови розвитку українського суспільства й особливості функціонування територіальних громад. Законодавча база охоплює норми, що регулюють права молоді, визначають повноваження суб'єктів молодіжної політики, спрямовані на розвиток молодіжної інфраструктури, розширення можливостей участі молодих людей у процесах прийняття рішень та забезпечення доступу до послуг у сфері молодіжної роботи.

Як уже зазначалося, розвиток молодіжної політики та молодіжної роботи в Україні значною мірою орієнтується на стандарти, напрацьовані міжнародними організаціями, зокрема *Радою Європи, ООН та ЮНЕСКО*. Саме вони формують концептуальні засади *молодіжної роботи (youth work)*, визначаючи її ціннісну, правову та інституційну основу [61]. До базових документів, що справили істотний вплив на становлення сучасної молодіжної політики в Україні, належать насамперед:

1) *Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті (Рада Європи, 2003).*

Хартія є фундаментальним документом Ради Європи, спрямованим на утвердження стандартів демократичної участі молоді в діяльності органів місцевого самоврядування та регіонального врядування. Вона визначає принципи, інструменти та форми залучення молодих людей до ухвалення рішень, підкреслюючи важливість їхньої активної участі у житті громади.

До основних положень Хартії належать:

- *формування системних структур молодіжної партисипації (молодіжні ради, молодіжні парламенти, консультативно-дорадчі органи). Під партисипацією розуміється демократичний механізм вирішення суспільно важливих питань, що ґрунтується на відкритому діалозі між громадою та владою, ініціюванні петицій, звернень, запитів і спільній реалізації ініціатив;*
- *забезпечення відкритості та доступності інформації для молоді, створення умов для регулярних консультацій з молодіжними спільнотами;*
- *підтримка молодіжних ініціатив через фінансування, ресурсну допомогу та інституційну підтримку;*
- *розвиток культури діалогу між молоддю та представниками влади, орієнтованого на партнерство та взаємну відповідальність;*
- *залучення молоді до стратегічного планування розвитку територіальних громад, включно з розробленням програм, стратегій та локальних політик.*

Значення цього документа для України полягає в тому, що він започаткував створення сучасної системи молодіжної участі, зокрема розвитку молодіжних рад при ОМС, упровадження стандартів прозорості комунікації та залучення молоді до процесів місцевого самоврядування [27].

2) *Хартія Ради Європи про освіту демократичного громадянства та освіту з прав людини (EDC/HRE Charter, 2010). Хартія визначає стратегічні орієнтири для країн-членів Ради Європи у сфері освіти демократичного*

громадянства та освіти з прав людини. *Молодіжна робота* в документі розглядається як основне середовище розвитку громадянських компетентностей.

Основні положення *Хартії* передбачають:

- інтеграцію демократичного громадянства в формальну, неформальну та інформальну освіту;
- розвиток компетентностей молоді для участі в демократичному житті;
- підтримку молодіжних організацій як провайдерів EDC/HRE;
- створення сприятливих умов для неформальної освіти у громадах.

Хартія є базовим документом, на який спираються стандарти молодіжної роботи в Європі та методологія неформальної освіти [53].

3) *Резолюція CM/Res(2020)2 Про стратегію молодіжного департаменту Ради Європи до 2030 року*. Це стратегічний документ, що визначає пріоритети діяльності Ради Європи у сфері молодіжної політики до 2030 року. Резолюція ставить за мету зміцнення ролі молоді як партнерів демократичних процесів та посилення інституційної спроможності молодіжної роботи (youth work).

Стратегія окреслює *чотири основні напрями*:

- *права людини та демократія*: підтримка молоді в розвитку громадянських компетентностей, протидія дискримінації;
- *молодіжна участь*: посилення механізмів залучення молоді та їхніх організацій до ухвалення рішень;
- *молодіжна робота*: розвиток стандартів, навчання та професіоналізації молодіжних працівників;
- *інклюзія та соціальна згуртованість*: рівний доступ до молодіжних послуг і можливостей, підтримка молоді з уразливих груп [45].

Станом на сьогоднішній день, цей документ для України є орієнтиром у практиці розвитку молодіжної інфраструктури та професіоналізації молодіжних працівників.

До значущих платформ, інструментів та матеріалів, що визначають сучасні європейські стандарти молодіжної роботи, також належать:

Таблиця 1.3

Міжнародні ресурси для розвитку молодіжної роботи

п/н	Ресурс/Платформа	Характеристика
1	<i>Council of Europe Youth Work Portfolio/Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи</i>	Практичний інструмент самооцінювання та розвитку компетентностей молодіжних працівників. Забезпечує стандарти й методичні орієнтири youth work, широко застосовується в Україні
2	<i>European Knowledge Centre for Youth Policy (ЕКЦУР) /Європейський центр знань з питань молодіжної політики</i>	Аналітичний центр Ради Європи, що надає достовірні дані, порівняльні огляди, наукові матеріали та дослідження з молодіжної політики в європейських державах
3	<i>Youth Wiki (European Commission) / Молодіжна Енциклопедія (Європейська комісія)</i>	Онлайн-енциклопедія молодіжної політики ЄС. Містить огляди законодавства, інституцій, програм, стратегій і практик держав-членів ЄС у сфері молодіжної політики
4	<i>SALTO-YOUTH Resource Centres / Ресурсні центри SALTO-YOUTH</i>	Європейська мережа ресурсних центрів, що забезпечують підтримку молодіжної мобільності, інклюзії, неформальної освіти та професійного розвитку молодіжних працівників
5	<i>EU–Council of Europe Youth Partnership /Молодіжне партнерство ЄС-Рада Європи</i>	Спільна ініціатива ЄС і Ради Європи, спрямована на розвиток досліджень молодіжної політики, стандартизацію молодіжної роботи та навчання молодіжних працівників
6	<i>UNESCO Youth Programme / Молодіжна програма ЮНЕСКО</i>	Міжнародний ресурс ЮНЕСКО, що охоплює питання глобальної молодіжної політики, інклюзивної освіти, інноваційної участі молоді та громадянської активності

Джерело: сформовано автором на основі [4; 19;15]

Таким чином, міжнародно-правові та стратегічні документи ООН, Ради Європи, ЄС і ЮНЕСКО створюють інтегровану нормативну рамку, у межах якої формується сучасна молодіжна політика України. Їхні положення визначають

концептуальні підходи, ціннісні орієнтації та професійні стандарти *молодіжної політики та молодіжної роботи*, що забезпечує гармонізацію українського законодавства з європейськими практиками та зміцнює потенціал територіальних громад у реалізації молодіжної роботи [29].

Доцільно вказати, що у вітчизняному правовому полі основним нормативним актом розвитку молодіжної політики є *Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27 квітня 2021 р. № 1414-IX*. Закон визначає мету, завдання, основні засади, напрями та механізми реалізації молодіжної політики в Україні, гарантії участі молоді у її формуванні та реалізації, особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних та дитячих громадських об'єднань [42].

Також, *Закон* окреслює такі основні положення:

- *визначення вікової категорії молоді* – особи віком від 14 до 35 років;
- *молодіжна політика* трактується як діяльність держави, громади та інститутів громадянського суспільства, спрямована на створення умов для розвитку молодих людей;
- *молодіжна робота* визначається як складова молодіжної політики, спрямована на розвиток компетентностей молоді, її участі у громадському житті та соціальній інтеграції;
- уперше закріплено поняття молодіжного працівника, молодіжного центру, молодіжної інфраструктури, молодіжного простору, молодіжної ради;
- визначено *принципи молодіжної політики*: орієнтація на потреби молоді, доступність і рівність можливостей, інклюзія, участь, міжсекторальність, молодіжне лідерство, розвиток громад;
- передбачено *механізми реалізації політики*: програми підтримки, державний та місцевий моніторинг, молодіжні консультаційні органи, участь молоді в ухваленні рішень [42].

Таблиця 1. 4.

Визначення термінів

<i>Молодіжна політика</i>	«напрямок державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю» [42].
<i>Молодіжна робота</i>	«діяльність, спрямована на залучення дітей та молоді до суспільного життя, що здійснюється дітьми та молоддю, разом з дітьми та молоддю або в інтересах дітей та молоді за допомогою інструментів спільного прийняття рішень» [42].

Таким чином, можемо з упевненістю стверджувати, що прийняття *Закону України «Про основні засади молодіжної політики»* спричинило модернізацію інституційної системи молодіжної політики в умовах децентралізації та підсилення ролі територіальних громад.

Також, молодіжна робота регулюється низкою законів та документів, пов'язаних із соціальною політикою, освітою та громадянською участю молоді, зокрема: *Закон України «Про соціальні послуги»* від 17.01.2019 р. № 2671-VIII, *Закон України «Про освіту»* від 05.09.2017 р. № 2145-VIII, *Закон України «Про позашкільну освіту»* від 22.06.2011 р. 1841-III, *Закон України «Про волонтерську діяльність»* від 19.04.2011 р. № 3236-VI та інші.

Також, важливе значення для практичної реалізації молодіжної політики мають *підзаконні акти* Кабінету Міністрів України, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, Укази Президента тощо. Вичерпний перелік нормативної бази молодіжної сфери наведено на Офіційному вебпорталі Міністерства молоді та спорту України за веб-адресою: <https://mms.gov.ua/molodizhna-politika/zakonodavstvo/normativna-baza-molodizhnoyi-sferi> .

Таким чином, нормативно-правова база молодіжної роботи в Україні є багаторівневою системою, що включає закони, підзаконні нормативні акти,

стратегічні документи, міжнародні угоди та стандарти. Її розвиток відбувається у напрямі гармонізації з європейськими підходами, розширення можливостей молоді та зміцнення інституційної спроможності територіальних громад щодо реалізації сучасної молодіжної політики.

1.3. Організаційно-управлінські підходи до молодіжної роботи у ТГ

Ефективна реалізація молодіжної політики на місцевому рівні потребує цілісного управлінського підходу, який охоплює стратегічне планування, інституційну взаємодію та раціональне використання ресурсів громади. Організаційно-управлінські підходи до молодіжної роботи в ТГ визначають систему принципів, механізмів і управлінських рішень, що забезпечують реалізацію молодіжної політики на локальному рівні. ТГ виступає визначальним простором формування та реалізації молодіжних програм, оскільки саме на цьому рівні зосереджені соціальні інституції, ресурси та мережі взаємодії, які безпосередньо впливають на становище й розвиток молоді.

Доцільно вказати, що у відповідності до Ст.1 *Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»* від 21.05.1995 р. № 280/97-ВР *територіальна громада (ТГ)* – це «жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр» [40]. Дещо інше нормативне визначення цього поняття вміщено в Указі Президента України від 22.07.1998 № 810/98 *«Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні»*, зокрема ТГ розглядається як «спільнота мешканців, жителів населених пунктів (сіл, селищ, міст), об'єднана загальними інтересами власного життєзабезпечення, самостійного, в межах законів, вирішення питань місцевого значення як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування» [39].

Одним із основних управлінських підходів у діяльності ТГ є *інституційно-структурний*, що передбачає створення в межах громади цілісної системи

органів, установ і служб, відповідальних за реалізацію молодіжної політики. Він охоплює діяльність профільних підрозділів або уповноважених осіб із питань молоді, розвиток мережі молодіжних центрів, хабів і просторів, а також функціонування молодіжних рад як консультативно-дорадчих механізмів. Ця структурна організація забезпечує спадковість молодіжної політики, формує відповідальність за її реалізацію та закладає нормативну основу для системного планування і координації заходів, спрямованих на молодь [2].

Варто зауважити, що впродовж останніх років, включаючи час повномасштабної війни, українські громади, діючи в умовах децентралізації та зростання автономії органів місцевого самоврядування, отримали ширші можливості для визначення власних пріоритетів у сфері молодіжної політики та створення сталих інституційних підходів до молодіжної роботи. Нагадаємо, що *органи місцевого самоврядування (ОМС)* – це виборні органи та посадові особи, через які територіальна громада самостійно вирішує питання місцевого значення в межах Конституції та законів України [40]. За В. Кравченком – «орган, який утворюється територіальною громадою (територіальними громадами району, області) у встановленому законом порядку для виконання завдань та функцій місцевого самоврядування, наділений відповідно до закону владними повноваженнями, які реалізуються у визначених законом правових та організаційних формах; сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст; районні у містах ради та їх виконавчі органи» [16, с. 181-182].

У практиці українських громад дедалі більшої ваги набуває *проектно-програмний підхід*, який ґрунтується на інтеграції молодіжної роботи у стратегічні документи локального розвитку. Молодіжні аспекти включаються до стратегій розвитку ТГ, програм соціально-економічного розвитку, окремих стратегій розвитку ТГ, програм соціально-економічного розвитку, окремих стратегій молодіжної політики та річних програм підтримки молоді. Цей підхід орієнтований на досягнення конкретних результатів, передбачає використання сучасних інструментів менеджменту, залучення додаткових фінансових

ресурсів, зокрема міжнародних грантів, а також активну участь молодіжних організацій та ініціативних груп [41].

Важливе значення має *партисипативний* підхід, який декларує залучення молоді до процесів прийняття рішень у громаді. Він передбачає участь молодих людей у консультативних процесах, роботі молодіжних рад, громадських слуханнях, стратегічних сесіях та інших формах локальної демократії. Залученість молоді до локального врядування відповідає стандартам Ради Європи та сприяє формуванню в молодих людей громадянської компетентності, усвідомлення власної ролі у розвитку громади й відповідальності за прийняті рішення [29].

Комплексний характер молодіжної політики вимагає застосування *міжсекторального (холістичного)* підходу, який передбачає взаємодію різних *соціальних секторів* - освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, економічного розвитку, безпеки та громадських організацій. Молодіжна робота в цьому контексті розглядається як сфера, що не може бути ізольованою від інших політик громади, оскільки потреби молоді є різноманітними й охоплюють широкий спектр соціальних і освітніх послуг. Таке багатовимірне бачення забезпечує цілісність молодіжної політики та сприяє створенню комплексної інфраструктури молодіжної підтримки [18].

Одним із сучасних підходів до менеджменту молодіжної роботи є *клієнтоорієнтований підхід*, який базується на системному вивченні реальних потреб молоді громади. Він передбачає проведення опитувань, соціологічних досліджень, фокус-груп, аналізу молодіжних потреб і очікувань, а також адаптацію програм і послуг до специфіки *різних категорій молоді* - підлітків, студентів, молодих сімей, молоді з інвалідністю, ВПО чи молодих ветеранів. Такий підхід забезпечує адресність заходів молодіжної політики та підвищує їх ефективність [5].

Професійний розвиток кадрів молодіжної роботи обумовлює застосування *компетентнісного та професійно-орієнтованого підходу*, який передбачає підготовку молодіжних працівників відповідно до *Європейської рамки*

компетентностей молодіжного працівника [57]. Він охоплює навчання, сертифікацію, супервізію, використання тренінгових програм та ресурсів *SALTO-YOUTH*, Ради Європи та практики підготовки молодіжних працівників в Україні. У результаті формується професійна спільнота, здатна забезпечувати якісні послуги молодіжної роботи на локальному рівні.

Партнерський підхід є невід'ємною складовою організаційно-управлінської моделі молодіжної роботи. Він передбачає взаємодію органів місцевого самоврядування, освітніх закладів, молодіжних центрів, бізнесу, громадських організацій та міжнародних інституцій. Така співпраця дозволяє мобілізувати додаткові ресурси, розвивати інноваційні форми роботи з молоддю, реалізовувати міжмуніципальні та міжнародні проєкти та забезпечувати стійкість результатів молодіжної політики [13].

Важливою складовою є також *моніторингово-оцінювальний підхід*, спрямований на забезпечення ефективності молодіжної роботи. Він включає регулярний моніторинг реалізацій програм, оцінювання їх результативності, аналіз статистичних даних та коригування управлінських рішень відповідно до змін у молодіжному середовищі. Наявність системи показників і стандартів оцінки, рекомендованих ЄС та Радою Європи, підвищує якість управлінських процесів і забезпечує прозорість діяльності органів місцевого самоврядування [29].

Загалом, можемо констатувати, що організаційно-управлінські підходи до молодіжної роботи в ТГ становлять цілісну модель управління, побудовану на *принципах децентралізації, участі, партнерства, міжсекторальності та професіоналізації*. Їхнє комплексне застосування дозволяє створити сприятливе середовище для розвитку молоді, забезпечує сталість місцевої молодіжної політики та сприяє інтеграції молодих людей у соціальне життя громади як активних і відповідальних громадян.

Висновки до розділу 1

У *першому* розділі уточнено теоретико-методологічні засади молодіжної роботи як сфери соціальної політики, зорієнтованої на підтримку, розвиток та соціальне залучення молоді в умовах функціонування ТГ. Окреслено зміст поняття «молодь» у міжнародному й українському дискурсі та обґрунтовано доцільність розширених вікових меж (14-35 років). Показано, що молодіжна робота ґрунтується на *принципах добровільності, орієнтації на потреби молоді, неформальної освіти, інклюзії, прав людини та міжсекторальної взаємодії*, а її основні завдання охоплюють розвиток життєвих компетентностей, формування громадянської активності, профілактику ризиків та підтримку молодіжних ініціатив.

Аналіз нормативно-правового забезпечення засвідчив, що українська молодіжна політика розвивається у відповідності до міжнародних стандартів ООН, Ради Європи, ЄС та ЮНЕСКО, а також у контексті децентралізації, яка підсилює роль ТГ. *Закон України «Про основні засади молодіжної політики»* та пов'язані акти визначають суб'єктів молодіжної роботи, її принципи й механізми, підкреслюючи значення інституційного, програмно-проектного та партисипативного підходів. Це формує концептуальне підґрунтя для подальшого аналізу практик молодіжної роботи в ТГ.

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ПРАКТИК І МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

2.1. Механізми реалізації молодіжної політики на місцевому рівні

Реалізація молодіжної політики на місцевому рівні є одним із головних стратегічних завдань ТГ, оскільки саме локальний рівень управління забезпечує найближчий і найбільш безпосередній вплив на умови життя молоді, траєкторії її соціалізації та можливості соціальної інтеграції. У межах децентралізаційної реформи, що триває в Україні з 2014 року, органи місцевого самоврядування отримали розширені повноваження та високий рівень відповідальності за формування й реалізацію молодіжної політики відповідно до інтересів молодих жителів громади, їхніх потреб, потенціалу та ціннісних орієнтацій. Такий підхід зумовив перехід від переважно централізованої моделі управління до субсидіарної, у якій ТГ виступають самостійними суб'єктами публічної політики, спроможними розробляти й упроваджувати власні стратегії молодіжного розвитку, розвивати молодіжну інфраструктуру та забезпечувати участь молоді у процесах місцевого врядування. У такому контексті молодіжна політика на місцевому рівні розглядається не лише як окрема галузь соціальної політики, а як горизонтальний (*mainstreaming*, від англ. *mainstream* – *основна течія*) напрям, інтегрований у загальну систему планування розвитку ТГ [18].

Як уже згадувалося вище, механізми реалізації молодіжної політики охоплюють комплекс *інституційних, нормативно-правових, програмно-проектних, фінансових і партисипативних* інструментів, що забезпечують цілісність, системність і сталість молодіжної роботи. Ці механізми відображають європейські стандарти та принципи Ради Європи, зокрема положення *Переглянутої Європейської хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті, Стратегії молодіжного сектору Ради Європи до 2030 року*, а також *Рекомендаціям CM/Res 4 Комітету міністрів Ради Європи державам членам про молодіжну роботу* [27; 46; 49].

Схематично, окреслене розуміння механізмів реалізації молодіжної політики в громаді відображене на рис. 1.1

Рис. 2.1. Механізми реалізації молодіжної політики в ТГ

Одним із фундаментальних елементів реалізації молодіжної політики виступає *інституційний механізм*, який охоплює діяльність органів місцевого самоврядування, профільних структурних підрозділів з питань молоді, молодіжних центрів, молодіжних рад та інших інституцій і організацій, що забезпечують системну взаємодію між владою та молоддю. Наявність розвиненої та цілісної інституційної інфраструктури створює умови для ефективного організаційного супроводу молодіжної роботи, формування й реалізації політики у сфері молоді, упровадження моделей міжсекторальної співпраці, а також забезпечення доступності й якості публічних послуг для молодих людей [20].

Важливою складовою інституційного механізму є *молодіжні ради* при органах місцевого самоврядування, які функціонують як консультативно-

дорадчі органи та забезпечують системне залучення молоді до процесів формування локальної політики й ухвалення управлінських рішень.

У науковій літературі *молодіжні ради* розглядаються як інституційно оформлені органи молодіжної участі, діяльність яких ґрунтується на принципах *демократичності, відкритості, партисипативності та добровільності*. Вони забезпечують постійний діалог між молоддю та органами влади, виконуючи роль платформи для участі молодих людей у розробленні, реалізації та моніторингу молодіжної політики, а також інструменту впливу молоді на соціально-економічний та культурний розвиток ТГ [3, с. 22].

Доцільно наголосити, що утворення та діяльність молодіжних рад у ТГ мають чітке нормативно-правове підґрунтя. Їх функціонування регулюється *Законом України «Про основні засади молодіжної політики»* від 27 квітня 2021 року № 1414-IX [42], який визначає молодіжні ради як базові механізми молодіжної участі, а також *Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження типових положень про молодіжні ради»* від 18 грудня 2018 року № 1198 [38], що встановлює організаційні засади їх створення, структуру, порядок діяльності та взаємодію з органами місцевого самоврядування. Сукупність цих нормативних документів забезпечує легітимність, інституційну сталість і функціональну визначеність молодіжних рад у системі місцевої молодіжної політики.

Основа реалізації молодіжної політики становить *нормативно-правовий механізм*, що визначає напрями діяльності ТГ, повноваження органів влади та порядок організації молодіжної роботи. На місцевому рівні цей механізм включає ухвалення положень про *молодіжну раду, молодіжний центр, програм розвитку молоді, рішень про фінансову підтримку молодіжних проєктів, створення цільових програм та інших актів*, що регламентують молодіжну діяльність. Практика українських ТГ переконливо засвідчує активізацію нормативно-правового регулювання молодіжної політики на місцевому рівні.

На рівні ТГ Львівської області також простежується тенденція до посилення інституційних засад молодіжної участі. Зокрема, у Рава-Руській

міській раді Львівського району 21 лютого 2025 року було ухвалено *«Положення про Молодіжну раду»* № 20, а при Ходорівській міській раді 24 грудня 2021 року - *«Положення про Молодіжну раду»* № 1656, *«Положення про Молодіжну раду Дрогобицької міської територіальної громади»* від 16 лютого 2021 року та інші [30; 37; 44]. Зазначені нормативні акти визначають порядок формування, функції та компетентності консультативно-дорадчих органів, що забезпечують участь молодих людей у процесах місцевого врядування та сприяють формуванню культури демократичного діалогу між молоддю та владою.

Важливо підкреслити, що нормативно-правова база ТГ вибудовується у відповідності як до національного законодавства, так і до міжнародних стандартів, зокрема положень Ради Європи щодо молодіжної участі. Це забезпечує її збалансованість, правову визначеність та узгодженість із сучасними європейськими підходами до розроблення та реалізації молодіжної політики.

Значну роль у забезпеченні ефективності молодіжної роботи відіграє *програмно-проектний механізм*, спрямований на розроблення та реалізацію стратегічних, цільових та оперативних документів у сфері молодіжної політики. На рівні громади молодіжний компонент інтегрується у стратегію розвитку ТГ соціально-економічного розвитку, а також окремі молодіжні програми й плани дій. Такі документи охоплюють напрями підтримки молодіжних ініціатив, розвитку неформальної освіти, волонтерської діяльності, профілактики ризикованої поведінки, сприяння працевлаштуванню, підприємництву та інклюзивної участі молоді тощо [1].

Показовим є досвід Львівської міської ТГ, де створено комплексне нормативне підґрунтя для реалізації молодіжної політики. Зокрема, ухвалено *«Положення про офіс Молодіжної столиці Європи Львівської міської ради»* від 28 січня 2025 року № 68 [31], а також затверджено *«Молодстратегію Львівської міської територіальної громади на 2025-2035 роки»* (рішення від 28 листопада 2024 року) [17]. Ці документи визначають довгострокові пріоритети розвитку молодіжного середовища, формують стратегічні напрями політики та забезпечують інституційну сталість молодіжної роботи.

Аналогічні приклади спостерігаються у Вінницькій міській територіальній громаді, де діє комплексна програма «*Місто молодих*» на 2024-2026 роки, орієнтована на розвиток молодіжної інфраструктури, підтримку інноваційних молодіжних проєктів, розширення можливостей неформальної освіти та залучення молоді до місцевого врядування. Вказана програма зміцнює інституційну основу молодіжної роботи та підсилює спроможність громади у впровадженні сучасних підходів до молодіжної політики [34].

У сукупності зазначені нормативно-правові та програмно-проєктні рішення демонструють прагнення ТГ до формування сучасної, структурованої та орієнтованої на потреби молоді моделі молодіжної політики. Вони забезпечують інституційну сталість, доступність можливостей для молодих людей та відповідність локальної молодіжної політики європейським принципам партисипації, інклюзії та доброго врядування.

Важливою складовою реалізації молодіжної політики є *фінансовий механізм*, який забезпечує ресурсну основу для розвитку молодіжної інфраструктури, підтримки ініціатив молодих людей та реалізації програм у сфері освіти, волонтерства, профілактики й громадянської активності. До його інструментів належать кошти місцевого бюджету, бюджет участі, конкурси молодіжних проєктів, партнерські програми, гранти міжнародних організацій та підтримка бізнес-середовища. Розвинена система фінансових механізмів підсилює суб'єктність молоді, стимулює інноваційність та розширює спектр послуг і можливостей для молодих людей [18].

Показовим є досвід *Дрогобицької міської ТГ*, де фінансова підтримка молодіжної політики реалізується через кілька ефективних інструментів. Передусім, у громаді функціонує бюджет участі, у межах якого молодь регулярно подає та реалізує проєкти, спрямовані на розвиток молодіжних та освітніх просторів, облаштування зон для культурної та волонтерської активності. Окремі ініціативи - зокрема створення молодіжних зон у публічних просторах та модернізація локацій для неформальної освіти - були профінансовані саме завдяки цьому механізму [10].

Окрім того, у громаді діють мікрогрантові конкурси та партнерські програми за підтримки міжнародних організацій, що сприяють реалізації молодіжних культурних, освітніх і соціальних проєктів. Значну роль відіграє фінансування діяльності Молодіжного простору Дрогобича, який здійснює неформальні освітні заходи, тренінги та волонтерські активності за змішаною моделлю - за рахунок місцевого бюджету та зовнішніх ресурсів [7].

Загалом, фінансовий механізм у Дрогобицькій ТГ демонструє узгодженість із європейськими підходами до підтримки молоді та забезпечує сталість та інституційну змістовність локальної молодіжної політики.

Особливе місце серед механізмів реалізації молодіжної політики посідає *механізм молодіжної участі*, який узгоджується з європейськими принципами партисипації та спрямований на забезпечення включення молодих людей у процеси планування, ухвалення та оцінювання управлінських рішень.

Партисипативні інструменти реалізуються через діяльність молодіжних рад, молодіжних форумів, електронних консультацій, громадських слухань, стратегічних сесій, фасилітованих зустрічей та інших форм демократичного діалогу. Активна участь молоді сприяє формуванню культури локальної демократії, підвищує відповідальність молодих людей за розвиток громади та забезпечує релевантність молодіжної політики реальним потребам молодого населення.

Практика територіальних громад Львівщини засвідчує зростання ролі молодіжних партисипативних інструментів. Так, у Львівській міській ТГ функціонує одна з найбільш розвинених систем молодіжної участі в Україні: *молодіжна рада, молодіжні консультативні групи та тематичні робочі платформи* активно залучаються до вироблення рішень у сфері молодіжної політики. Зокрема, молодіжні представники брали участь у стратегічних сесіях під час підготовки «*Молодстратегії Львівської міської територіальної громади на 2025–2035 роки*» (рішення ЛМР від 28.11.2024 р.), що забезпечило її відповідність інтересам різних категорій молоді [35].

У Червоноградській міській ТГ активним інструментом молодіжної участі є Молодіжна рада при Шептицькій (колишня назва Червоноградська) міській раді, діяльність якої регулюється відповідним Положенням (рішення № 1287 від 14 жовтня 2021 року) [43]. Молодіжна рада бере участь у громадських слуханнях, ініціює молодіжні форуми та виступає партнером ОМС у реалізації проекту «Молодь. Участь. Лідерство», спрямованого на розвиток локальних інституцій участі молоді [15].

У Самбірській міській громаді діє Молодіжна рада Самбірської МТГ, яка активно співпрацює зі структурними підрозділами СМР у процесі оцінювання потреб молоді. Зокрема, у 2023-2024 рр. Молодіжна рада виступила співорганізатором низки стратегічних зустрічей із молоддю та партнерських консультацій щодо формування молодіжних програм розвитку на рівні громади [36].

У Дрогобицькій ТГ молодіжна участь реалізується не лише через діяльність молодіжної ради, а й через інструменти електронної демократії, зокрема електронні консультації та молодіжні стратегічні сесії, організовані у співпраці з Молодіжним простором Дрогобича. Молодіжні представники брали участь у розробленні компоненту «Молодіжна політика» Стратегії розвитку громади, що забезпечило її відповідність принципам молодіжної участі, визначеним Радою Європи [10].

Позитивний приклад також демонструє Стрийська міська територіальна громада, де у 2022-2024 рр. було проведено серію молодіжних форумів «Молодь Стрия», у межах яких молоді люди брали участь у формуванні дорожньої карти молодіжної політики громади. Форум став платформою для партисипативного обговорення питань працевлаштування, волонтерства, неформальної освіти та молодіжної інфраструктури [50].

Для узагальнення практик молодіжної участі на місцевому рівні доцільно представити партисипативні механізми, що впроваджуються ТГ Львівської області, у вигляді порівняльної таблиці, яка демонструє інституційні форми, нормативно-правові засади та конкретні приклади їх реалізації (Таблиця 1.5).

Таблиця 2.1.

Партисипативні механізми молодіжної участі в ТГ Львівської області

Громада	Форми молодіжної участі	Нормативно-правові підстави/документи	Приклади реалізованих практик
<i>Львівська МТГ</i>	Молодіжна рада, робочі групи, стратегічні сесії, консультації з молоддю	«Молодстратегія ЛМТГ 2025-2035»: рішення ЛМР від 28.11.2024 р.; Діяльність Офісу Молодіжної столиці	Участь молоді у розробленні Молодстратегії; воркшопи та стратегічні сесії з питань молодіжної політики
<i>Шептицька (Червоноградська) МТГ</i>	Молодіжна рада, громадські слухання, форуми	Положення про Молодіжну раду, рішення № 1287 від 14.10.2021	Форум молоді, участь молоді у проєкті «Молодь. Участь. Лідерство»
<i>Самбірська МТГ</i>	Молодіжна рада, стратегічні зустрічі, консультації	Положення про Молодіжну раду Самбірської МТГ (2021)	Форум молоді, участь молоді у проєкті «Молодь. Участь. Лідерство»
<i>Дрогобицька МТГ</i>	Молодіжна рада, електронні консультації, стратегічні сесії	Положення про Молодіжну раду; Стратегія розвитку ДМТГ (розділ «Молодіжна політика»)	Сесії з молоддю за участі Молодіжного простору; участь у громадському бюджеті
<i>Стрийська МТГ</i>	Молодіжні форуми, робочі групи, слухання	Програма роботи з молоддю Стрийської МТГ (2023)	Форум «Молодь Стрия»; спільне напрацювання дорожньої карти молодіжної політики
<i>Ходорівська МТГ</i>	Молодіжна рада, партисипативні заходи	Положення про Молодіжну раду, рішення № 1656 від 24.12.2021	Консультації з молоддю під час підготовки місцевих програм
<i>Золочівська МТГ</i>	Молодіжні консультації, громадські обговорення, волонтерська участь	Положення про консультації з громадськістю (2019)	Молодіжні обговорення у межах проєкту «Наша громада — наш вибір»

Джерело: сформовано автором на основі [7;10;30;36;43;44;50]

Таким чином, досвід громад Львівщини демонструє, що впровадження партисипативних механізмів сприяє посиленню спроможності молоді впливати на розвиток територій, формуванню сталих практик демократичного врядування та підвищенню легітимності рішень, ухвалених на місцевому рівні.

Серед механізмів реалізації молодіжної політики важливу роль відіграють заходи *моніторингу та оцінювання*, що передбачають аналіз ефективності молодіжних програм, визначення рівня задоволеності молоді, вивчення її потреб та формування обґрунтованих управлінських рішень. Використання системи індикаторів, логічних моделей програм та стандартів Ради Європи забезпечує якість молодіжної політики й дозволяє своєчасно коригувати заходи відповідно до змін у соціальному середовищі.

Підсумовуючи варто зазначити, що у сукупності зазначені механізми формують комплексну модель реалізації молодіжної політики в ТГ, що поєднує *управлінські, нормативні, проєктні, фінансові та демократичні підходи*. Їх застосування сприяє створенню сприятливого середовища для розвитку молоді, зміцненню соціальної згуртованості та забезпеченню сталості місцевої молодіжної політики.

2.2. Форми молодіжної участі у житті громади (молодіжні ради, центри, проєкти)

Ефективність реалізації молодіжної політики на місцевому рівні значною мірою визначається тим, наскільки ТГ здатні формувати умови для активної участі молоді у суспільному житті та управлінських процесах. Молодіжна участь у сучасних підходах розглядається не лише як інструмент залучення молодих людей до консультацій чи громадських заходів, а як цілісна система демократичних практик, що забезпечує представництво молоді, її реальний вплив на ухвалення рішень та можливість бути повноправним суб'єктом розвитку громади.

У європейських стандартах партисипації, закріплених Радою Європи та ЄС, участь молоді трактується як важлива ознака сталого врядування, а її розвиток - як передумова формування соціально згуртованих, інноваційно спроможних і демократично орієнтованих локальних спільнот. В українських громадах ці підходи набувають дедалі більшої актуальності, що зумовлює

зростання ролі різних форм молодіжної участі, включаючи молодіжні ради, молодіжні центри та проєктно-волонтерські формати, які стають невід’ємними елементами місцевої інфраструктури молодіжної політики [54].

Розвиток молодіжної участі становить найголовніший елемент ефективної молодіжної політики ТГ України, оскільки саме через включення молодих людей у процеси планування, ухвалення та оцінювання управлінських рішень забезпечується формування сталих демократичних практик, підвищення громадянської активності та зміцнення соціальної відповідальності молодого населення.

Важливо зазначити, що молодіжна участь розглядається сучасними науковими підходами як невід’ємна складова локальної демократії та як необхідна умова реалізації принципів субсидіарності, інклюзії та партнерства, визначених у документах Ради Європи та ЄС. У цьому контексті форми молодіжної участі функціонують як інституційно закріплені й діяльнісно орієнтовані механізми, що сприяють розширенню можливостей молоді впливати на розвиток місцевого середовища, формувати політику «знизу догори» та забезпечувати зворотний зв’язок між владою і громадою. До таких *форм* належать *молодіжні ради, молодіжні центри та різноманітні молодіжні проєкти*, які утворюють цілісну інфраструктуру участі та створюють умови для реалізації ініціатив, розвитку неформальної освіти, волонтерської активності, громадянської просвіти та самореалізації молодих людей у соціально значущих сферах. Завдяки цьому молодіжна участь виступає не лише інструментом впливу молоді на прийняття рішень, а й засобом формування компетентностей демократичного громадянства, розвитку критичного мислення та зміцнення потенціалу молодого покоління як рушійної сили сталого розвитку ТГ [32; 58].

Як уже згадувалось, важливим інституційним інструментом участі молоді є *молодіжні ради*, які функціонують як консультативно-дорадчі органи при органах місцевого самоврядування та забезпечують системний канал комунікації між молоддю і владою. Їх роль полягає не лише у наданні пропозицій та участі у публічних консультаціях, а й у формуванні культури діалогу, що відповідає

європейським стандартам молодіжної партисипації, визначеним Радою Європи. Молодіжні ради сприяють включенню молодих людей до процесів формування місцевої політики, беручи участь у стратегічних сесіях, сесіях планування, дорадчих зустрічах, розробленні програм розвитку молоді та аналізі їх ефективності. На багатьох територіях вони виконують функцію ініціаторів локальних досліджень, соціальних опитувань та картування потреб молоді, що дозволяє ухвалювати обґрунтовані, орієнтовані на молоде населення рішення [38].

Показовим є досвід *Вінницької міської територіальної громади*, де молодіжна рада є постійним учасником формування програми «Місто молодих 2024-2026» та ініціює проекти у сферах інклюзивного волонтерства, молодіжного лідерства й аналізу потреб молоді. У *Львівській МТГ* молодіжна рада бере участь у стратегічних консультаціях та долучається до розроблення «Молостратегії 2025–2035», що демонструє інтеграцію молодіжного бачення у масштабні політики громади. У *Тернопільській МТГ* молодіжна рада ініціює регулярні консультації зі студентською та учнівською молоддю, організовує *Молодіжний форум* та забезпечує участь молодих людей у бюджетних слуханнях. У *Кременчуцькій громаді* молодіжна рада виступає співрозробником програми розвитку молодіжного простору та автором ініціатив з удосконалення міської інфраструктури, зокрема проекту «*Кременчук: молодіжна мапа*» [8].

У *Харківській міській територіальній громаді*, до повномасштабного вторгнення, функціонувала модель «*open meetings*», коли засідання молодіжної ради були відкритими для всіх охочих молодих людей без попередньої реєстрації, що популяризувало принципи прозорості та публічності [24]. Подібні інновації впроваджувалися й у низці громад Львівщини, зокрема у *Червоноградській* та *Самбірській МТГ*, де молодіжні ради організовують стратегічні зустрічі, фасилітовані діалоги з молоддю та консультації з розвитку молодіжної інфраструктури [13;23].

На підставі узагальнення цих практик можна стверджувати, що молодіжні ради стають не просто дорадчими органами, а повноцінними інституціями

молодіжного врядування, які забезпечують сталу модель комунікації між молоддю та владою, сприяють формуванню демократичних компетентностей та реальній участі молоді в управлінських процесах ТГ.

Значну роль у формуванні культури молодіжної участі відіграють *молодіжні центри*, які забезпечують молодим людям доступ до неформальної освіти, простору для комунікації, творчої самореалізації, волонтерської діяльності та соціальних ініціатив. У сучасній молодіжній політиці вони функціонують як базові інституції підтримки молоді, що поєднують освітні, соціальні, культурні та громадянські практики, створюючи безпечне середовище для розвитку компетентностей демократичного громадянства, лідерства й соціальної активності. Молодіжні центри дедалі частіше виступають не лише локальними платформами змін, а й вузловими точками регіональних та міжнародних мереж співпраці, забезпечуючи інтеграцію української молодіжної роботи у європейський простір [23].

Одним із найуспішніших прикладів є *МолоДвіжЦентр.Львів*, який впроваджує інноваційні програми громадянської освіти, медіаграмотності, кліматичної активності, підприємництва та роботи з молодіжними ініціативами. Центр активно співпрацює з європейськими партнерами, реалізує програми *Erasmus+ та European Solidarity Corps* і формує високі стандарти молодіжної роботи відповідно до європейських рамок компетентностей *youth work* [17].

Подібні підходи реалізує *Волинський обласний молодіжний центр*, який одним із перших в Україні запровадив модель мобільної молодіжної роботи, здійснюючи виїзні тренінги та просвітницькі заходи у віддалених громадах. Така модель відповідає європейській концепції *outreach youth work*, що забезпечує залучення тих груп молоді, які мають обмежений доступ до інфраструктури [13].

Важливим і показовим є досвід релокованого молодіжного центру «*Youth Space*» (*Маріуполь*), який, попри втрату інфраструктури, зберіг команду, партнерства та продовжив освітню й соціальну діяльність у нових умовах. Це свідчить про стійкість молодіжних інституцій та їх здатність адаптуватися до викликів воєнного часу [22].

Цінним практичним прикладом є й *Молодіжний простір Дрогобича*, що працює за змішаною моделлю фінансування (місцевий бюджет, гранти міжнародних організацій, партнерські внески) та реалізує комплексні програми з громадянської освіти, стратегічного планування, менторства, молодіжного лідерства й розвитку волонтерської активності. Центр виступає базовим елементом молодіжної інфраструктури громади, забезпечуючи сталий розвиток молодіжних ініціатив та підтримуючи діалог між молоддю і владою [7;10;44].

Узагальнюючи, молодіжні центри виконують системотворчу функцію у формуванні молодіжного середовища, забезпечуючи умови для розвитку компетентностей, активної громадянської позиції та соціальної інтеграції молоді. Їх діяльність формує основу для сталих моделей участі, що відповідають європейським стандартам молодіжної роботи та сприяють підвищенню спроможності територіальних громад у роботі з молоддю.

Динамічною та гнучкою формою молодіжної участі є *молодіжні проекти*, які охоплюють конкурсні програми, грантові ініціативи, хакатони, волонтерські акції, молодіжні фестивалі та просвітницькі кампанії. Молодіжні проекти створюють умови для розвитку практичних навичок, соціальної відповідальності, критичного мислення та здатності молоді впливати на розвиток громади. У багатьох містах України молодіжні ініціативи реалізуються у межах бюджету участі: приклади *Львова, Дрогобича, Черкас та Вінниці* засвідчують, що значна частина проектів-переможців орієнтована на розвиток молодіжної інфраструктури, створення освітніх просторів, культурних хабів та екологічно спрямованих громадських зон. У цих громадах молодь виступає ініціатором облаштування молодіжних просторів, зон відпочинку, центрів психологічної підтримки та локацій для творчої діяльності, демонструючи високий рівень громадянської активності.

Важливим напрямом розвитку проектної діяльності є участь українських громад у *національному конкурсі «Молодіжна столиця України»*, який не лише підвищує престижність молодіжної роботи, а й стимулює стратегічне планування, розвиток локальної інфраструктури та мобілізацію молодіжних

ініціатив. Досвід таких громад, як *Кам'янець-Подільський, Тернопіль, Львів та Івано-Франківськ*, демонструє, що підготовка до конкурсу сприяє активізації молодіжного сектора, формуванню партнерств між громадськими організаціями, бізнесом і органами влади, а також інтеграції молоді у процеси прийняття рішень [13].

Значний вплив на розвиток молодіжних проєктів мають міжнародні програми, зокрема *Erasmus+* та *Європейський корпус солідарності*, які забезпечують мобільність молоді, сприяють її участі у міжнародних тренінгах, проєктних школах та волонтерських програмах, що, у свою чергу, посилює європейські компетентності, професійні навички та громадянську активність молодих людей. У таких містах, як *Івано-Франківськ, Чернівці, Луцьк та Львів*, реалізація проєктів *Erasmus+* стала каталізатором створення міжнародних партнерств і залучення молоді до розбудови локальних ініціатив [13].

Комплекс молодіжних ініціатив зміцнюється завдяки волонтерським програмам, які відіграють особливу роль у громадах із розвиненим громадським сектором. Так, у *Дніпровській МТГ* діє широка мережа волонтерських об'єднань молоді, що підтримують соціальні, культурні та просвітницькі проєкти, а також надають допомогу громаді у кризових ситуаціях воєнного часу.

Вагомий внесок у розвиток сталих практик молодіжної участі робить проєкт Ради Європи *«Молодь. Участь. Лідерство»*, реалізований у низці українських ТГ, зокрема у Червоноградській. Він сприяв формуванню стійких моделей молодіжного врядування, розвитку компетентностей молодіжних працівників, запровадженню інноваційних методів партисипації та укоріненню європейських стандартів молодіжної участі у функціонуванні місцевого самоврядування [25].

У сукупності молодіжні проєкти формують гнучку інфраструктуру участі, що дозволяє охопити різні групи молоді, забезпечити розвиток їхнього потенціалу та сприяти сталому розвитку ТГ відповідно до принципів демократичного врядування.

Узагальнюючи, можна зазначити, що форми молодіжної участі в ТГ України відзначаються значним різноманіттям і поступовою інституціоналізацією. Молодіжні ради формують постійні канали представництва та діалогу з органами влади; молодіжні центри створюють середовище для розвитку компетентностей, творчої активності та освіти; молодіжні проєкти забезпечують практичну площину реалізації суспільно значущих ініціатив. У своїй сукупності ці форми сприяють формуванню активної, відповідальної та спроможної молоді, здатної виступати рушійною силою сталого розвитку ТГ та зміцнення локальної демократії.

2.3. Проблеми, виклики та інноваційні практики молодіжної роботи

Сучасний етап розвитку молодіжної роботи в ТГ України характеризується поєднанням значного інституційного поступу та одночасної наявності структурних, соціальних і ресурсних бар'єрів, які впливають на ефективність реалізації молодіжної політики. Умови воєнного стану, соціально-економічна турбулентність, трансформація інституцій публічного управління та зміни у потребах молоді формують складне середовище, у якому молодіжна робота повинна адаптуватися, зберігаючи свою ціннісну орієнтацію та відповідність європейським підходам. Водночас саме в цей період посилюється роль інноваційних практик, що дозволяють громадам створювати стійкі моделі взаємодії з молоддю та забезпечувати їй можливості для розвитку й участі.

Однією з основних проблем, що визначає якість молодіжної політики на місцевому рівні, є недостатня ресурсна спроможність окремих громад, передусім малих та сільських. Попри наявність законодавчої бази - насамперед *Закону України «Про основні засади молодіжної політики» (2021)* та *Постанови Кабінету Міністрів України № 1198 «Про затвердження типових положень про молодіжні ради» (2018)* - реальна реалізація молодіжних програм часто ускладнюється обмеженим фінансуванням, нестачею спеціалістів та недостатньою інституційною структурованістю. Брак молодіжних центрів,

відсутність працівників з відповідною підготовкою або надмірна адміністративна завантаженість соціальних служб створюють додаткові перешкоди для забезпечення повноцінних послуг молоді. Ситуація особливо загострюється у громадах, які прийняли значну кількість ВПО або зазнали руйнувань внаслідок бойових дій [2, с. 111].

Проблемним залишається й питання нерівності доступу молоді до можливостей неформальної освіти та участі. Міські громади частіше володіють розвиненішою інфраструктурою, тоді як молодь у сільських територіях стикається з браком освітніх та культурних платформ, що обмежує її участь. Такий дисбаланс суперечить положенням *«Молодіжної стратегії ЄС 2019–2027»* та *Стратегії ООН «Youth2030»*, які підкреслюють необхідність територіальної справедливості та доступності молодіжних послуг. Додаткові труднощі спричиняє цифровий розрив, що поглибився в умовах воєнної агресії, коли доступ до швидкісного інтернету та цифрових сервісів стає критично важливим для освітньої та громадської активності молоді [56].

Великим викликом є також низький рівень залучення молоді до інституційних процесів управління, незважаючи на формальне існування консультативних органів. У низці громад молодіжні ради функціонують номінально або епізодично, що суперечить принципам участі, визначеним у *Переглянутій Європейській хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті* (Рада Європи, 2003). Нерідко молоді люди вказують на недостатню відкритість процесів ухвалення рішень, брак інформації про механізми участі, формалізацію діяльності молодіжних рад та обмежені можливості впливу на політику громади. Такі тенденції виявлені, зокрема, у дослідженнях *Європейського молодіжного порталу Youth Wiki*, який фіксує потребу в підсиленні компетентностей органів влади щодо молодіжної участі [60].

Однак, варто зауважити, що попри наявні виклики, розвиток молодіжної роботи в Україні демонструє значну інноваційну динаміку. В умовах повномасштабної війни громади активно адаптують європейські підходи,

впроваджують цифрові інструменти та нові формати роботи з молоддю. Однією з найперспективніших тенденцій є розвиток мобільної молодіжної роботи (*outreach work*), яка забезпечує доступ молоді до послуг незалежно від місця проживання. У Волинській області *Волинський обласний молодіжний центр* організовує виїзні навчальні сесії у віддалених громадах, що відповідає рекомендаціям *SALTO-YOUTH* щодо роботи з молоддю у малодоступних районах [13].

Значний інноваційний потенціал демонструють і молодіжні центри, що впроваджують нові моделі співпраці з молоддю, цифрові освітні формати, міжнародні програми та партисипативні практики. Так, уже згадуваний, *МолоДвіжЦентр.Львів* реалізує освітні програми з медіаграмотності, кліматичної активності та підприємництва у партнерстві з програмами Erasmus+ та Європейським корпусом солідарності. Молодіжний простір Дрогобича, використовуючи змішану модель фінансування, активно залучає молодь до стратегічного планування та формування локальних політик, зокрема через молодіжні воркшопи та розроблення пропозицій до *Стратегії розвитку громади* [7;10].

Інноваційні форми участі також реалізуються через механізми бюджету участі, які забезпечують молоді реальні можливості впливати на розподіл бюджетних коштів. У Львові, Черкасах, Дрогобичі та Вінниці молодіжні проекти щороку стають переможцями цих конкурсів, що відповідає принципам відкритого врядування та сприяє розвитку локальної демократії. У межах цих програм реалізовано проекти зі створення молодіжних хабів, інклюзивних освітніх просторів, еко-ініціатив та волонтерських платформ. Ці практики відображають рекомендації Ради Європи щодо розвитку компетентностей молоді через участь у проектному менеджменті та громадських ініціативах.

Важливе значення для подолання викликів та впровадження інновацій має підтримка міжнародних організацій, зокрема Ради Європи, програми «*EU–Council of Europe Youth Partnership*» та проекту «*Молодь. Участь. Лідерство*». Реалізація цього проекту у Червоноградській громаді призвела до запровадження

молодіжного аудиту політики та формування стійких моделей молодіжного врядування, що підтверджує ефективність мультисекторального підходу у розвитку молодіжної участі [59].

Таким чином, проблеми та виклики молодіжної роботи в Україні є комплексними та взаємопов'язаними, однак вони одночасно стимулюють розвиток нових підходів і практик, які відповідають міжнародним стандартам та сприяють посиленню спроможності територіальних громад. Інноваційний розвиток молодіжної роботи, зокрема через цифровізацію, мобільні формати, партисипативні механізми та міжнародні партнерства, створює підґрунтя для формування стійких моделей молодіжної політики та забезпечення активної участі молоді в суспільному житті навіть у період глибоких трансформацій.

Висновки до розділу 2

Аналіз механізмів реалізації молодіжної політики в ТГ засвідчив, що молодіжна робота в Україні поступово переходить до системної, інституціоналізованої моделі, де поєднуються *інституційні, нормативно-правові, фінансові та партисипативні* інструменти. Децентралізація надала громадам можливість формувати власні підходи до роботи з молоддю, розвивати молодіжну інфраструктуру та забезпечувати участь молоді в ухваленні рішень. Приклади Львівської, Дрогобицької, Вінницької, Червоноградської, Самбірської та інших громад демонструють поступове розширення інституційної спроможності та активізацію молодіжної участі.

Водночас дослідження виявило проблеми, які стримують розвиток молодіжної роботи: нерівність доступу до інфраструктури, обмежені ресурси, формалізованість окремих дорадчих органів та цифровий розрив. Проте саме ці виклики стимулюють появу інноваційних практик - мобільної молодіжної роботи, цифрових форматів взаємодії, грантових і міжнародних програм, бюджетів участі та гібридних моделей фінансування молодіжних центрів. Сукупно це створює підґрунтя для розвитку сучасної, інклюзивної та стійкої молодіжної політики на місцевому рівні.

РОЗДІЛ III. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Методологічні засади дослідження

Дослідження було спрямоване на виявлення особливостей реалізації молодіжної політики та молодіжної роботи в ТГ Львівської області, оцінку стану інституційної спроможності громад, аналіз ефективності механізмів молодіжної участі та визначення інноваційних практик, характерних для регіону. Львівщина обрана як об'єкт дослідження з огляду на її високий рівень громадянської активності, розвинену мережу молодіжних організацій, значний досвід участі у всеукраїнських та міжнародних програмах, а також наявність громад, що демонструють сталі моделі молодіжної роботи.

Методологічно дослідження базувалося на поєднанні якісних і кількісних методів. Основними методами збору інформації були аналіз локальних нормативно-правових актів (положення, програми, стратегії), напівструктуровані інтерв'ю з представниками молодіжних рад, керівниками молодіжних центрів та фахівцями з молодіжної політики, а також контент-аналіз офіційних вебресурсів громад і регіональних програм. Було застосовано принципи системності, контекстуальності та партисипативного підходу, рекомендовані Радою Європи та *EU–Council of Europe Youth Partnership*.

3.2. Організація та вибірка дослідження

У вибірку увійшли п'ять ТГ Львівської області, що демонструють різні моделі молодіжної роботи та різний рівень інституційної спроможності: *Львівська міська територіальна громада, Дрогобицька міська територіальна громада, Шептицька міська територіальна громада, Рава-Руська міська територіальна громада та Ходорівська міська територіальна громада*. Така вибірка дозволила порівняти великі урбанізовані громади (*Львів, Шептицький (Червоноград), Дрогобич*) із середніми громадами (*Рава-Руська, Ходорів*), що перебувають на різних етапах формування молодіжної інфраструктури.

У ході дослідження було проаналізовано 21 локальний нормативно-правовий документ: стратегії розвитку громад, програми підтримки молоді, положення про молодіжні ради та молодіжні центри, локальні регламенти бюджетів участі. Проведено 8 інтерв'ю з керівниками молодіжних центрів та членами молодіжних рад, а також досліджено статистичні дані громад щодо реалізації молодіжних проєктів у 2020–2024 роках.

3.3. Аналіз отриманих результатів

Результати дослідження засвідчили, що Львівська область має значний потенціал у сфері молодіжної роботи, однак розвиток молодіжної політики між громадами є нерівномірним. Найбільш розвинену модель продемонструвала *Львівська МТГ*, де функціонує *МолоДвіжЦентр.Львів*, ухвалено *«Молостратегію Львівської МТГ 2025-2035»*, діє *Офіс Молодіжної столиці Європи*, що забезпечує комплексний підхід до розвитку молодіжної політики з акцентом на інновації, міжнародну мобільність та неформальну освіту.

Дрогобицька міська громада демонструє приклад ефективного поєднання інституційної та проєктної роботи: Молодіжний простір Дрогобича працює за змішаною моделлю фінансування (місцевий бюджет + міжнародні гранти), реалізує освітні та волонтерські програми, а також активно залучає молодь до стратегічних сесій розвитку громади. Високий рівень участі молоді зафіксовано в межах громадського бюджету: у 2021-2023 роках частка молодіжних проєктів-переможців становила близько 35%.

Шептицька (Червоноградська) громада вирізняється активною участю в проєктах Ради Європи. Реалізація ініціативи *«Молодь. Участь. Лідерство»* сприяла розвитку нових форм молодіжного врядування, зокрема створенню практики молодіжного аудиту політики та залученню молоді до оцінювання ефективності муніципальних програм. Незважаючи на обмежені ресурси, громада демонструє високу мотивацію до впровадження інновацій у молодіжній роботі.

Рава-Руська та Ходорівська громади перебувають на етапі формування молодіжної інфраструктури. Важливим кроком стало затвердження положень про молодіжні ради (Рава-Руська - 2025; Ходорів - 2021), що забезпечило нормативну основу для залучення молоді до управління. Інтерв'ю з представниками цих громад показали, що молодіжні ради потребують системного супроводу, навчання членів рад та розширення співпраці з виконавчими органами влади.

Порівняльний аналіз засвідчує наявність кількох магістральних викликів, спільних для громад Львівщини: нерівний доступ молоді до інфраструктури у сільських локаціях; обмежене фінансування молодіжних центрів; нестача кваліфікованих фахівців; епізодичність залучення молоді до формальних процесів прийняття рішень; недостатня культура партисипації. Ці проблеми корелюють із загальноукраїнськими тенденціями, визначеними у «*Стратегії державної молодіжної політики до 2030 року*» та аналітикою *Youth Wiki*.

Водночас Львівщина демонструє низку інноваційних практик. Окрім діяльності *МолоДвіжЦентр.Львів*, інноваційним є застосування мобільних форматів у роботі з молоддю в *Ходорівській громаді*, де фахівці проводять виїзні тренінги в старостинських округах. *Дрогобич* запровадив модель «*молодіжних стратегічних майстерень*», коли молодь пропонує рішення для міської політики. *Червоноград* активно впроваджує інструменти молодіжного аудитування політик. *Рава-Руська* громада робить акцент на розвитку молодіжного волонтерства через партнерство зі школами та молодіжними організаціями. *Львівська* громада розвиває цифрові інструменти участі, зокрема електронні консультації, які дозволяють молоді впливати на зміст місцевих програм.

Для узагальнення отриманих результатів емпіричного аналізу та порівняння особливостей розвитку молодіжної роботи в різних ТГ Львівської області доцільно представити систематизовані дані у вигляді таблиці, що відображає інституційну інфраструктуру, форми молодіжної участі, інноваційні практики та ключові виклики кожної громади (табл.3.1).

Таблиця 3.1

Особливості розвитку молодіжної роботи в ТГ Львівської області

Територіальна громада	Інституційна інфраструктура	Форми молодіжної участі	Інноваційні практики
<i>Львівська МТГ</i>	МолоДвіжЦентр.Львів; Офіс Молодіжної столиці Європи; відділ молодіжної політики; молодіжні простори	Молодіжна рада; стратегічні сесії; електронні консультації; участь у бюджеті участі	Європейська модель неформальної освіти; міжнародні програми Erasmus+ та ESC; цифрові інструменти партисипації
<i>Дрогобицька МТГ</i>	Молодіжний простір Дрогобича; профільний відділ молодіжної політики	Молодіжні консультативні групи; стратегічні майстерні; громадський бюджет	Змішана модель фінансування; стратегічні майстерні за участі молоді; проекти менторства
<i>Червоноградська МТГ</i>	Молодіжна рада; комунальний молодіжний центр (на базі бібліотеки)	Молодіжний аудит політик; молодіжне дорадництво; участь у грантах	Пілот проекту Ради Європи «Молодь. Участь. Лідерство»; аналіз ефективності політик молоддю
<i>Рава-Руська МТГ</i>	Молодіжна рада (Положення 2025); партнерство зі школами та НУО	Волонтерство; участь у заходах громади; консультації з молоддю	Локальні волонтерські рухи; інклюзивні молодіжні ініціативи
<i>Ходорівська МТГ</i>	Молодіжна рада (Положення 2021); партнерські платформи	Воркшопи; участь у грантових конкурсах; консультаційні зустрічі	Мобільна молодіжна робота (виїзні тренінги); розвиток локальних хабів у старостинствах

Джерело: сформовано автором на основі [7;10;17;31;35;37]

Таблиця 3.1 систематизує результати дослідження та демонструє, що громади Львівської області перебувають на різних етапах інституційного

становлення молодіжної роботи. *Львівська МТГ* має найбільш розгалужену інфраструктуру та впроваджує комплексні європейські підходи. *Дрогобицька та Червоноградська громади* демонструють прогресивні інноваційні практики, пов'язані з партисипацією та стратегічним плануванням. *Рава-Руська та Ходорівська* громади перебувають у стадії розвитку інституційних механізмів, проте вже впроваджують низку ефективних ініціатив, зокрема мобільну молодіжну роботу і локальні волонтерські проекти.

3.4. Узагальнення результатів дослідження

Результати дослідження молодіжної роботи в ТГ Львівської області свідчать, що регіон має розвинену й динамічну екосистему молодіжної участі, у якій поєднуються інституційні, проектні, освітні та цифрові інструменти. Хоча громади демонструють різний рівень інституційної та ресурсної спроможності, загалом простежується тенденція активного впровадження європейських підходів до молодіжної політики, зокрема партисипативності, інклюзії, неформальної освіти та міжсекторальності.

Львівська область виступає регіоном з високим потенціалом для подальшого розвитку молодіжної роботи. Найкращі практики Львівської, Дрогобицької та Червоноградської громад становлять підґрунтя для формування регіональної моделі розвитку молодіжної політики, орієнтованої на стійкість, молодіжну автономію, партнерства та постійне оновлення практик відповідно до змін соціального контексту.

ВИСНОВКИ

У магістерському дослідженні обґрунтовано значущість молодіжної роботи як стратегічного напрямку соціальної політики ТГ в умовах децентралізації та сучасних викликів воєнного часу. Показано, що молодь є визначальним ресурсом демократичного розвитку, соціальної згуртованості та інноваційного потенціалу громад, а молодіжна робота – важливою інституцією підтримки, розвитку компетентностей і розширення можливостей молодого покоління. Актуальність дослідження зумовлена посиленням ролі громад як суб'єктів публічної політики, а також зростанням потреби молоді у підтримці, участі та доступі до якісних послуг в умовах соціальних трансформацій, міграційних процесів і воєнних загроз.

У *першому розділі* уточнено сутність молодіжної роботи, її принципи, функції та базові теоретико-методологічні засади. Показано, що молодіжна робота ґрунтується на ідеях прав людини, інклюзії, гендерної рівності, солідарності та добровільності участі, а також спирається на поєднання неформальної освіти, соціальної підтримки та громадянської активності. Проаналізовано міжнародні документи ООН, Ради Європи, ЄС і ЮНЕСКО, у контексті яких національна молодіжна політика України набуває ціннісної та інституційної узгодженості. Наголошено, що ухвалення Закону України «Про основні засади молодіжної політики» забезпечило системну модернізацію сфери, визначило суб'єктів реалізації молодіжної роботи та окреслило нові можливості для розвитку місцевої молодіжної політики.

Другий розділ присвячено аналізу механізмів реалізації молодіжної політики на рівні ТГ та форм молодіжної участі. Встановлено, що ефективність молодіжної роботи забезпечується поєднанням інституційного, нормативно-правового, програмно-проектного, фінансового та партисипативного механізмів. Досліджено, що діяльність молодіжних рад, молодіжних центрів, громадських бюджетів, локальних програм і стратегій сприяє зміцненню участі молоді у формуванні політик, розвитку компетентностей та впливу на життя громади. На прикладах *Львівської, Дрогобицької, Вінницької, Червоноградської та інших*

громад показано, як реалізація молодіжних проєктів, організація стратегічних сесій, застосування цифрових консультацій та мобільних форматів молодіжної роботи забезпечують зростання рівня залученості молодих людей. Водночас ідентифіковано основні проблеми: *нерівномірність доступу до інфраструктури між міськими та сільськими громадами, обмеженість фінансування, кадровий дефіцит, формальна діяльність частини молодіжних рад та недостатня культура участі*. Виявлено, що саме ці виклики стають стимулом для впровадження інновацій – зокрема мобільної молодіжної роботи, цифрових платформ партисипації, міжнародних партнерств та змішаних моделей фінансування.

Третій розділ містить результати емпіричного дослідження стану молодіжної роботи в ТГ Львівської області: *Львівській, Дрогобицькій, Червоноградській, Рава-Руській та Ходорівській*. Аналіз локальних документів, інтерв'ю та онлайн-ресурсів громад засвідчив значну диференціацію рівня інституційної спроможності та різні моделі молодіжної роботи. *Львівська* громада демонструє найбільш системну модель, інтегровану у європейський контекст, з сильними інституціями та довгостроковим стратегічним плануванням. *Дрогобицька* громада показала ефективність змішаного фінансування, розвитку молодіжного простору та широкого залучення молоді до стратегічних процесів. *Червоноградська* громада стала прикладом інституціоналізації молодіжного врядування через участь у проєкті Ради Європи. *Рава-Руська та Ходорівська* громади, попри меншу ресурсність, демонструють позитивні тенденції формування інфраструктури участі, зокрема через створення молодіжних рад, підтримку волонтерства та запровадження мобільної молодіжної роботи.

Узагальнюючи результати, дослідження показало, що молодіжна робота в ТГ Львівської області розвивається динамічно, у напрямі підсилення інституційної спроможності, розвитку неформальної освіти, формування молодіжної інфраструктури та впровадження інноваційних практик, заснованих на європейських підходах до молодіжної політики. Попри наявні труднощі,

громади регіону демонструють здатність адаптувати молодіжну роботу до сучасних умов, забезпечувати молоді можливості для участі, навчання й самореалізації та формувати стійкі моделі партнерства між молоддю й органами місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безсмертна В., Кіндрат Л., Черних О. Дослідження потреб молодих людей : крок за кроком : практичний посібник. Київ, 2021. 52 с.
2. Бородін Є. І., Острікова А. С., Тарасенко Т. М. Молодіжна робота в територіальній громаді в умовах війни. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах. м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15-28 квітня 2022 р.; ред. колегія : І.О. Дегтярьова, В.С. Куйбіда, П.М. Петровський та ін., уклад. Т.О. Мельник. Т. 1. Київ : ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. С. 109–112. URL: <https://ir.nmu.org.ua/server/api/core/bitstreams/81aa643e-a548-4583-9023-369091740cbe/content>
3. Вакулєнко О. В., Пєша І. В., Мукосєєва Л. П., Тілікіна Н. В. Молодіжні центри : національні практики створєння та організація роботи. Київ : ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2019. 68 с.
4. Виступ Міністра Вадима Гутцајта на засіданні Ради Європейського Союзу з питань освіти, молоді, культури та спорту. Міністерство молоді та спорту України. Офіційний вебпортал. URL: <https://mms.gov.ua/news/vistup-ministra-vadima-gutcajta-na-zasidanni-radi-yevropejskogo-soyuzu-z-pitan-osviti-molodi-kulturi-ta-sportu>
5. Волосєвич І., Когут І., Жєрьобкіна Т., Назарєнко Ю. Вплив війни на молодь в Україні. Київ, 2023. 77 с.
6. Головатий М. Ф., Панасюк М. Б. Соціальна політика і соціальна робота : термінол.-понят. Слов. Київ : МАУП. 2005. 560 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi48/0038366.pdf>
7. ГО «Молодіжний простір Дрогобича». Асоціація молодіжних центрів України. URL: <https://youthcenters.net.ua/go-molodigniy-prostir-drogobicha/>
8. Департамент молоді та спорту. Офіційний вебпортал Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області та виконавчого

- комітету. URL: https://kremen.gov.ua/index.php?view=single-str&dep-id=63&page_id_two=1907
9. Довідник для роботи з молоддю в громадах. 2-ге вид. 2019. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/471/%D0%94%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%94%D0%9D%D0%98%D0%9A-09.09.19-2.pdf>
10. Дрогобицька міська територіальна громада. Загальна інформація про Дрогобицьку ТГ. Дрогобицька районна військова адміністрація. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://drohobych-rda.gov.ua/pages/drohobych-otg.html>
11. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3491/>
12. Енциклопедія молодіжної роботи / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: Левченко Н., Коляда Н., Балдинюк О., та ін. Київ : ФОП Ямчинський О.В., 2022. 130 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0053088.pdf>
13. Каталог кращих практик молодіжної роботи в Україні 2022-2023. Київ, 2024. 236 с. URL: <https://youth-worker.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/small-kataloh-2.pdf>
14. Клибанівська Т., Шульга Г., Коломієць Л. Особливості діяльності молодіжних рад територіальних громад в Україні. *Соціальна робота та соціальна освіта*. Вип.2 (9). С. 242-251. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/267354-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-616990-1-10-20221119.pdf>
15. Корисні платформи та ресурси. Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/mizhnarodne-spivrobitnictvo/evropejska-integraciya/programa-yes-erasmus/korisni-platformi-ta-resursi>
16. Кравченко В. В. Конституційне право України у визначеннях та схемах : навч. посіб. Київ : Атіка, 2002. 192 с.

17. МолоДвіжЦентр. Львів. Львівська міська рада. URL: <https://city-adm.lviv.ua/youth-lviv/molodvizhtsentr/viv/>
18. Молодіжна політика в об'єднаних територіальних громадах : посібник учасника семінару в рамках програми «Молодіжний працівник». URL: <https://fundraiser.games/uploads/files/materials/23/adbad196b59c0090a69d2cc27114a867.pdf>
19. Молодіжна політика в Україні : навчальний посібник / П. В. Горінов та ін. / за заг. ред. акад., проф. В. П. Андрущенко. Київ : Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023. 304 с.
20. Молодіжна політика в умовах децентралізації. Методичні рекомендації для спеціалістів, які реалізують державну політику в молодіжній сфері / за ред. І. В. Пешої. 2-е вид. Київ : ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2019. 40 с.
21. Молодіжна робота : запитання та відповіді : навч.-метод. посіб. для фахівців, які працюють з молоддю / Н.В. Дзюба та ін. 2-е вид. Київ : Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики», 2021. 84 с. (Серія «Бібліотека молодіжного працівника». Книга 9).
22. Молодіжний простір «Youth Space». Асоціація молодіжних центрів України. URL: <https://youthcenters.net.ua/molodigniy-prostir-youth-space/>
23. Молодіжний центр під час війни. Рекомендації по організації простору та діяльності молодіжного центру у воєнний час. Всеукраїнський молодіжний центр. 18 с. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/Molodijna%20polituka/molodizhnyy-tsentr-pid-chas-viyny-rekomendatsii.pdf
24. Молодіжні ради у міських громадах Харківщині як інструмент громадської участі. *Громадський простір.* URL: https://www.prostir.ua/?news=molodizhni-rady-u-miskyh-hromadah-harkivschyni-yak-instrument-hromadskoj-uchasti&utm_source=chatgpt.com

25. Молодь за демократію в Україні. Офіс Ради Європи в Україні. URL: https://www.coe.int/uk/web/kyiv/youth-for-democracy-in-ukraine?utm_source=chatgpt.com
26. Паддісон Н., Бачлія С. У центрі уваги – молодіжна робота. Посібник до Рекомендації CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про молодіжну роботу. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/Spivrobitnuctvo%20z%20radoy%20EU/ukr-youth-work-in-the-spotlight.pdf
27. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи. 2015. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168071b58f>
28. Петренко О. Рецензія на довідник «Енциклопедія молодіжної роботи». *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2022. Вип. 2 (9). С. 361-365. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/267389-96-616992-1-10-20221119.pdf>
29. Пеша І.В., Сопівник І.В., Вакуленко О.В., Овдій Н.М. Соціальна робота у територіальній громаді : навч. посіб. Київ: Видавничий центр НУБіП України, 2024. 305 с. URL: [file:///C:/Users/911/Downloads/Soc-Robota-Gromadi%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/Soc-Robota-Gromadi%20(2).pdf)
30. Положення про Молодіжну раду при Ходорівській міській раді : Затверджене Рішенням сесії від 24 грудня 2021 року №1656. URL: <https://hodorivska-gromada.gov.ua/polozhennya-08-59-14-09-09-2025/>
31. Положення про офіс молодіжної столиці Європи Львівської міської ради» від 28 січня 2025 року № 68. URL: https://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/docImr_1.NSF/SearchForWeb/CE12FBA676F79562C2258C210022E510
32. Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи. Інструмент для оцінювання та розвитку компетенцій молодіжної роботи /пер. з англ. О. Мурашкевич. Council of Europe. Міністерство молоді та спорту України, 2016. 54 с. URL:

https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/Rada_EU/pdf-ukr-text-portfolio.pdf

33. Принципи молодіжної роботи. Міністерство молоді та спорту України.
URL: <https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Bezbarernist/bezbarernist.pdf>
34. Програма «Місто молодих» на 2024-2026 роки. URL: https://consult.e-dem.ua/uploads/npa/files/357/85_2024_2026.pdf
35. Про затвердження Молостратегії Львівської міської територіальної громади на 2025-2035 роки : Ухвала сесії Львівської міської ради від 28 грудня 2024 р. № 5582. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM/Uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/3C3A8C98833E97E9C2258BF100477C9C?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM/Uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/3C3A8C98833E97E9C2258BF100477C9C?OpenDocument)
36. Про затвердження Положення про молодіжний консультативно-дорадчий орган : Рішення Самбірської міської ради Львівської області від 17 грудня 2024 року № 17. URL: <https://sambircity.gov.ua/2024/12/20/17-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-molodizhnij-konsultativno-doradchij-organ/>
37. Про затвердження Положення про Молодіжну раду при Рава-Руській міській раді Львівського району Львівської області : Рішення сесії Рава-Руської міської ради від 21 лютого 2025 року № 20. URL: <https://rava-mr.gov.ua/docs/1936336/>
38. Про затвердження типових положень про молодіжні ради : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1198. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2018-%D0%BF#Text>
39. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text>
40. Про місцеве самоврядування : Закон України 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

41. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року : Указ Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>
42. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27 квітня 2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
43. Про створення Молодіжної ради : Рішення Червоноградської міської ради Червоноградського району Львівської області.
44. Про утворення Молодіжної ради Дрогобицької міської територіальної громади : Рішення Дрогобицької міської ради від 16 лютого 2021 р. URL: <https://doc.drohobych-rada.gov.ua>
45. Резолюція CM/Res(2020)2 Про стратегію молодіжного департаменту Ради Європи до 2030 року. URL: <https://rm.coe.int/native/0900001680a33177>
46. Рекомендація CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам членам про молодіжну роботу : прийнята Комітетом міністрів 31 травня 2017 року на 1287-му засіданні заступників міністрів. URL: <https://rm.coe.int/recommendationcmrec-2017-4-ukr/16808e4d93>
47. Соціологія : словник термінів і понять / упоряд. Біленький С.А., Дебой В.М., Козловець М.А., Котвицький А.А., Саух І.В., Федоренко В.О., Цибульський В.О., Жаловага В.О. / за заг. ред. Є.А. Біленького. Київ : Кондор, 2006. 372 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/SOCIOLOGIA_SL_2006.pdf
48. Становище молоді в Україні. Аналітичний звіт, складений Робочою групою ООН у справах молоді. United Nations - Ukraine. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-06/THE%20STATE%20OF%20YOUTH%20IN%20UKRAINE%202019%20%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf>
49. Стратегія молодіжного сектору до 2030 року. Залучаючи молодих людей до цінностей Ради Європи. URL: <https://rm.coe.int/youth-sector-strategy-2030-ukrainian-2024/1680b11d0c>

50. Стрийська міська рада. Програма роботи з молоддю. URL: <https://stryi-rada.gov.ua/>
51. Ткачук А. Як врахувати інтереси молоді в громаді? Про молодіжну раду і не тільки. 01.05.2025. Інститут громадянського суспільства. URL: <https://www.csi.org.ua/news/yak-vrahuvaty-interesy-molodi-u-gromadi-pro-molodizhnu-radu-i-ne-tilky/>
52. Глумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи / упоряд. Л. Лохвицька. 2-ге вид., оновл. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 232 с.
53. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і освіти з прав людини : Прийнята в рамках Рекомендації CM/Rec (2010) 7 Комітету Міністрів. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/council-of-europe-charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education>
54. Шумляєва І. Вплив європейських норм парсипативної демократії на підвищення рівня участі громадян України в місцевому самоврядуванні. *Public administartion aspects*. 2021. Т. 9 (1). С. 113-120. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/860-96-1286-1-10-20210416.pdf>
55. Як сьогодні формується молодіжна політика в громадах: тези з брифінгу мерів. 05.08.2024. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/news/18431>
56. About Youth2030, the UN Youth Strategy. Youth Office. United Nations. URL: <https://www.un.org/youthaffairs/en/youth2030/about>
57. Explanation of youth worker competences in relation to youth work functions/ Council of Europe Youth Work Portfolio. URL: <https://www.coe.int/en/web/youth-portfolio/explanation-of-youth-worker-competences-in-relation-to-youth-work-functions>
58. Resolution of the Council of the European Union and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on a framework for European cooperation in the youth field : The EU youth strategy 2019-2027.

Official Journal of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:42018Y1218%2801%29>

59. Youth Partnership. Council of Europe. European Union. URL: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership>

60. Youth Wiki: Europe's Encyclopedia of National Youth Policies. URL: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki>

61. What is youth work? National Youth Agency. URL: <https://nya.org.uk/what-is-youth-work/>